

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการวิเคราะห์ศักยภาพของธุรกิจชุมชน ตำบลบ้านหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” (Knowledge Management Process to Develop Product Designs and Analyze Community Business Potentiality, Luang Nua Community, Doi Saket District, Chiang Mai) โดยศึกษากลุ่มอาชีพจำนวน 7 กลุ่มผลิตภัณฑ์ พบว่า การที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพที่ดี มีจุดเด่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้สินค้า เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของท้องตลาด จำเป็นจะต้องมีการศึกษาศักยภาพ ความเข้มแข็งของกลุ่ม การให้ความรู้ และแนะนำแนวทางให้แก่กลุ่มอาชีพทั้ง 7 กลุ่มผลิตภัณฑ์ โดยให้ความรู้ในด้านแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) เพื่อสร้างความมีส่วนร่วมของทุกคนในองค์กร อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการใช้แนวคิด หรือก็คือการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นกับกลุ่มทั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนาและการให้ความสำคัญต่อการสร้างศักยภาพในทุกๆด้านที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ ตัวผู้ประกอบการ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ และกระบวนการผลิต รวมไปถึงความต้องการของลูกค้า สุดท้ายแนวคิดที่สำคัญและจำเป็นที่สุดต่อการเป็นสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ แนวทางการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Product Champion) ซึ่งเป็นแนวคิดของคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ ที่ต้องการส่งเสริม และสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มีโอกาสพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานในทุกๆด้าน และสามารถส่งออกไปยังประเทศต่างๆ ได้ และเป็นแนวทางที่จะเชื่อมโยงมาตรฐานสินค้าจากระดับภูมิภาค คู่สากล ซึ่งจากการศึกษากลุ่มอาชีพทั้ง 7 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาดังต่อไปนี้

1. สถานที่ตั้ง ที่มาของวัตถุดิบ รูปแบบ วัสดุอุปกรณ์

จากการศึกษา กลุ่มอาชีพทั้ง 7 กลุ่มผลิตภัณฑ์ สถานที่ตั้ง ที่มาของวัตถุดิบ รูปแบบ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และขั้นตอนในการผลิต ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำการพัฒนาให้มากที่สุด เพราะสิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และบ่งบอกถึงความสามารถทางศักยภาพที่ดีของกลุ่มผลิตภัณฑ์นั้นๆ ในที่นี้จะสรุปและให้ข้อเสนอแนะเป็นรายกลุ่มอาชีพ ดังนี้

1.1 สถานที่ตั้งของกลุ่มธุรกิจชุมชน

ในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์ มีรายละเอียด และจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน ประกอบไปด้วย กลุ่มธุรกิจชุมชนผู้ประกอบการทั้ง 7 กลุ่ม คือ

1.1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คุณพีระพงษ์ บุญจันทร์ดี

ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาไม้

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณโสภา ตาใจ

ผลิตภัณฑ์โคมไฟเส้นด้าย

1.1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณทัศนีย์ วุฒิเจริญ

ผลิตภัณฑ์การดาษสา และดอกไม้กระดาษสา

1.1.4 กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คุณศิริพร สมโพธิ์

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อ

1.1.5 กลุ่มตัวอย่างที่ 5 คุณพรรณี ไทยวงศ์

ผลิตภัณฑ์ผ้าต่อลายบ้านช้างน้ำ

1.1.6 กลุ่มตัวอย่างที่ 6 คุณจรี สุนันดา

ผลิตภัณฑ์ผ้าม่านตีนทราย

1.1.7 กลุ่มตัวอย่างที่ 7 คุณไพโรจน์ ชิวประเสริฐ

ผลิตภัณฑ์ข้าวแคบไทลื้อ

จากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ประกอบการทั้ง 7 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยเห็นว่า ภายในอำเภอดอยสะเก็ด มีการทำหัตถกรรมในครัวเรือนและอุตสาหกรรมในครัวเรือนค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่แรกๆ มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มภายในหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อมีความชำนาญมีสมาชิกภายในกลุ่ม บางรายออกมาจัดตั้งเป็นร้านของตัวเองบ้าง เป็นผู้ประกอบการรายเดียวบ้าง

1.2 การปฏิบัติงานของกลุ่มธุรกิจชุมชน

การทำงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนภายในอำเภอดอยสะเก็ด สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกันตามที่ได้กล่าวมาแล้วคือ

1.2.1 การรวมกลุ่มภายในชุมชน

การรวมกลุ่มภายในชุมชน ส่วนใหญ่มีการทำงานแบบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นการทำลักษณะเครือข่ายหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง การทำงานก็จะแบ่งตามความ

เหมาะสม กระจายงานให้ทุกคนภายในกลุ่มจะช่วยกันทำตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกซื้อ การผลิต การบรรจุ และการตรวจสอบความเรียบร้อยตามความถนัดของแต่ละบุคคล

1.2.2 การเป็นผู้ประกอบการรายเดียว

การเป็นผู้ประกอบการรายเดียว ส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบภายในครอบครัว ลักษณะการทำงานจะเป็นคนภายในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ หรือลูกหรือญาติเท่านั้น ทำเป็นอุตสาหกรรมเชิงครัวเรือน การทำงานจะมีการแบ่งงานตามความสามารถหรือผลิตเองทุกขั้นตอน

ผลการวิเคราะห์หลักเกณฑ์ในการคัดสรรสุดยอด ของสินค้าระดับหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2551 ของกลุ่มธุรกิจชุมชนทั้ง 7 กลุ่ม ในการวิเคราะห์ทั้ง 7 กลุ่ม จะมีลักษณะการวิเคราะห์ที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยอาศัยการวิเคราะห์จากเกณฑ์การให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ที่ส่งเข้าคัดสรรในระดับประเทศ โดยมีคณะกรรมการดำเนินการคัดสรร ตามกลุ่มประเภทผลิตภัณฑ์เป็น ผู้พิจารณาให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ โดยมีองค์ประกอบและเกณฑ์การคัดสรรในแต่ละประเภทซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ผลสรุปที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วพบว่า ทุกกลุ่มจะมีข้อบกพร่องที่คล้ายคลึงกัน และมีลักษณะเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ส่วนอีก 4 ผลิตภัณฑ์จะต้องมีการพัฒนาจัดข้อบกพร่องเพื่อให้ทันการเสนอคัดสรรผลิตภัณฑ์ในปี พ.ศ. 2552 ต่อไป

2. การศึกษาความต้องการของชุมชนในด้านการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น สู่มาตรฐาน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่น อันเป็นแนวทางที่จะจัดลำดับความสำคัญปัญหาของสินค้าท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวทาง ในการพัฒนาสินค้าท้องถิ่นสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น การลงพื้นที่การทำวิจัยด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และศักยภาพของธุรกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ในเขตอำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลด้านต่างๆที่ได้จากกลุ่มผู้ประกอบการทั้ง 7 กลุ่ม นั้น ส่วนใหญ่แล้ว จำเป็นต้องมีการพัฒนาอีกหลายด้าน ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการนำเสนอสินค้าหน้าร้าน

3. การศึกษาแนวทางที่จะพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ยกระดับ สู่การพัฒนาสินค้าท้องถิ่น ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น

การศึกษาแนวทางที่จะพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ยกระดับ เพื่อพัฒนา กลุ่มธุรกิจชุมชน กับการพัฒนาสินค้าท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น จากการดำเนินงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ยกระดับสู่การพัฒนาสินค้าท้องถิ่นตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นใน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มี การพัฒนา กลุ่มอาชีพเท่าที่ควร ยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างเต็มรูปแบบ จากการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลใน ทุกๆ ด้านเกี่ยวกับเรื่องความต้องการของชุมชน ในการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น อันเป็นแนวทาง ที่จะจัดลำดับความสำคัญปัญหาของสินค้าท้องถิ่น ศึกษา สถานที่ผลิตที่มาของวัตถุดิบ รูปแบบ ขั้นตอนการทำงาน วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนการทำงาน หัตถกรรมที่ทำการศึกษานี้แนวทาง ที่จะพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. ผลที่ได้รับจากการศึกษา

จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ได้อีกความรู้ ที่จะนำมาพัฒนาการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของท้องตลาด โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ตั้งแต่ คนในชุมชน บุคลากรในองค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการ นักศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ระดมความคิดเห็น ความร่วมมือของทุกฝ่าย จากการเรียนรู้ และทำงานร่วมกัน ทำให้เข้าใจถึงความต้องการ ปัญหา ค้นพบอุปสรรค เพื่อนำมาวิเคราะห์ และหาหนทางแก้ไขจนได้ข้อมูลต่างๆสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านผลผลิตทราบถึงปัญหา ความต้องการ ความเป็นมาของการผลิตสินค้า งานหัตถกรรมของชุมชน ทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ผลผลิตทางปัญญาที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาต่างๆ มากมาย มีต้นทุนที่พร้อมอยู่แล้ว ได้แก่ทุนทาง สังคม คือผู้คนในชุมชนมีความสามารถ ด้านงานหัตถกรรมต่าง ๆ มีงานฝีมือที่มีชื่อเสียง และ หัตถกรรมด้านต่างๆ อีกมากมาย นอกจากนี้สังคมในชนบท มีวัฒนธรรมแบบเครือญาติ มีความ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลิตผลงานด้วยกัน โดยการสืบทอดงานหัตถกรรมให้กับลูกหลานและเครือ ญาติ คนบ้านใกล้เรือนเคียง ต่างพึ่งพิงอิงกัน ทุนทางโคกทรัพย์เป็นทุนที่สั่งสมมาด้วยวัฒนธรรม การทำงานร่วมกัน

1.2 การทดลองปฏิบัติการออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยและนักศึกษา สาขาวิชาศิลปกรรม ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน และได้ร่วมกัน ทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยหัวหน้าโครงการวิจัยซึ่งเป็นผู้สอนด้านการออกแบบอยู่แล้ว ได้

ควบคุมดูแลเรื่องการออกแบบ และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้กับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปกรรมชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ทำการออกแบบให้กับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามความสนใจ ซึ่งได้รับความพึงพอใจจากกลุ่มอาชีพมาก เนื่องจากกลุ่มอาชีพได้เห็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตน

1.3 ได้องค์ความรู้ กลวิธีในการผลิต การจัดจำหน่าย และการพัฒนาสินค้า เมื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยยึดหลักเกณฑ์ การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นการยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาจุดบกพร่องต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ตามเกณฑ์ และมีโอกาสเข้าร่วมการแข่งขันต่อไปในอนาคต

1.4 จากการร่วมคิดร่วมทำ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเป็นการ แก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

2. กระบวนการวิจัย

ผลที่ได้จากการเรียนรู้ในกระบวนการจัดเวทีเพื่อแก้ไขปัญหา ด้าน การประกอบอาชีพแต่ละครั้ง มีข้อสังเกตดังนี้ การทำงาน การร่วมเก็บข้อมูล การร่วมวิเคราะห์ข้อมูล การร่วมจัดทำแผนงาน โครงการ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย เกิดองค์ความรู้ ในเชิงบูรณาการ การทำแผน ที่ใช้ข้อมูล ใช้สภาพจริงของพื้นที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของแผน เป็นทิศทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มบทบาทของสมาชิกในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จากการเข้ากลุ่มเพื่อร่วมผลิต มาเป็นการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ข้อมูล ก่อให้เกิดวิถีทางในการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชน ทั้งในแง่มุมมองของการออกแบบ การผลิต การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ และการตลาด ทั้งยังสามารถเป็นฐานข้อมูลเรื่องราว และทำให้เกิดความเชื่อถือแก่หน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกชุมชนเพื่อเป็นตัวอย่างให้ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ อยากร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนตามที่หน่วยงานนั้น ๆ ให้มีความถนัดที่จะเข้ามาเสริมต่อไป

3. กระบวนการจัดการศึกษาดูงาน การอบรมสัมมนา และการจัดนิทรรศการ ทำให้ได้องค์ความรู้ต่างๆดังนี้

3.1 การศึกษาดูงานออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนประสบอยู่ได้แก่ ปัญหาผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่ทำซ้ำ ๆ กัน มีการลอกเลียนแบบกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากยังขาดความรู้ด้านการออกแบบ อีกทั้งยังขาดแรงงานที่มีทักษะเฉพาะด้าน

3.2 การบริหารจัดการกลุ่มต้องให้เข้มแข็งด้วยการรวมกลุ่มที่ยั่งยืนเพื่อทำให้ธุรกิจชุมชนยั่งยืนด้วย ซึ่งทุกกลุ่มอาชีพจะต้องนำมาพัฒนาพัฒนาของตนเอง ต่อไป

3.3 ปริมาณการผลิตที่ต้องเพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด

3.4 การศึกษาดูงานสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม ถนนทุ่งโฮเต็ล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มอาชีพที่ประสบผลสำเร็จ ด้านการจัดตกแต่งร้าน การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้กลุ่มอาชีพเกิดแรงบันดาลใจสร้างแนวทางการพัฒนาของกลุ่มของตนเอง

สรุปผลการค้นพบ ที่ได้หลังจากการศึกษาดูงานทั้งหมดนี้ คือ กลุ่มอาชีพได้องค์ความรู้ต่างๆเพื่อนำไปพัฒนาในส่วนต่างๆได้ เนื่องจากมีเวลาจำกัดควรไปดูเพิ่มอีกตามแหล่งประกอบการ แหล่งผลิตหลายอาชีพ เพื่อศึกษากลวิธีผลิต การจัดการในด้านธุรกิจและการตลาด จึงได้เสนอให้มีการศึกษาดูงานเข้าไปในแผน โครงการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับเข้าเป็นแผนปีงบประมาณต่อไป และนับเป็นนโยบายที่ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนา การผลิต การตลาด การมีรายได้ การมีงานทำ ซึ่งเป็นปัญหาด้านการประกอบอาชีพ จึงเน้นการใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาอาชีพ โดยส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงาน การจัดฝึกอบรม การสัมมนา พัฒนาผลิตภัณฑ์ การผลิต และการตลาด การส่งเสริมการจำหน่าย

การเชิญบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญมาร่วม เป็นที่ปรึกษาน่าจะเป็นกลวิธีที่ใช้ได้เหมาะสมอีกแบบหนึ่ง กล่าวคือ ทั้งเป็นวิทยากรจัดฝึก การปฏิบัติแก่ชาวบ้าน แล้วขณะที่อยู่ร่วมทำร่วมคงจะคิดหาหนทาง การดำเนินงานอื่นนอกเหนือจากเรื่อง ที่ดำเนินงานโดยตรงอยู่อีกด้วย

การจัดฝึกอบรมจากผลที่ได้เชิญวิทยากรเพื่อที่จะฝึกอบรมด้านทฤษฎีเบื้องต้น หลักการออกแบบเบื้องต้น หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ ทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงหลักทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำไปปรับใช้กับงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของตน

4. การลองผิดลองถูกจากการปฏิบัติจริง บทเรียน ประสบการณ์ และทางเลือกใหม่

ในส่วนนี้เป็นผลจากการศึกษา กระบวนการ วิธีการ และผลที่ได้รับจากการจัดเวที มีข้อค้นพบ ซึ่งรวบรวมเป็นองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้รับ จากการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

4.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับทราบข้อมูล บริบทชุมชน บริบทคนจน ที่เป็นจริงแบบใกล้ตัว การตระหนักรู้ถึงข้อเท็จจริง ปัญหา ทำให้มุ่งใจที่จะคิดพัฒนากลุ่มคนที่ควรจะได้รับการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาของชาวบ้าน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดความเข้าใจในศักดิ์ศรี ความสามารถ และคิดร่วม ทำร่วมกับชาวบ้านในชุมชน การร่วมเวทีวิเคราะห์ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดความเข้าใจสภาพชุมชน และเป็นแกนนำในการคิด แผนโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คาดว่าแผนการใช้งบประมาณน่าจะมีประสิทธิภาพสูง การปรับทิศทาง การทำงานที่มุ่งสนองชนชั้นสูงที่มีอำนาจและกลุ่มเครือข่าย ผู้การกระจายประโยชน์สนองคนจนที่ด้อยโอกาสหรือชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนมากขึ้น ข้อสรุปของ

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ใกล้ชิดกันขึ้น ในแง่ของการคิดแผนงาน โครงการ และการเข้าใจรับรู้ซึ่งกันและกันด้านปัญหา ความต้องการของชุมชน และขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

4.1.1 ได้เรียนรู้บริบทชุมชน และการประกอบอาชีพด้านงานหัตถกรรมของชุมชน ความยากจน ศักยภาพของชุมชน

4.1.2 ได้ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา อุปสรรคระหว่างการดำเนินงาน ได้ประสบการณ์ในการประสานงาน ภาควิชาปฏิบัติจริงในสนามจริง

4.1.3 ได้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงานพัฒนา ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้รู้จักวิธีการปรับตัว ให้เข้ากับบริบทของสังคมชุมชน และบริบทของกลุ่มอาชีพของหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1.4 ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของกลุ่มอาชีพและชุมชน

4.1.5 ได้ค้นพบว่าการจะรวมกลุ่มคนได้นั้น ต้องมีบุคคลที่เป็นแกนนำที่เขาไว้ใจได้ และพึ่งพาได้ มีอุดมการณ์ เสียสละ ดูแลทุกข์สุขของประชาชน เพื่อชุมชนที่มั่นคง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครูที่เกษียณอายุราชการแล้ว เจ้าอาวาสที่ชาวบ้านนับถือ

4.1.6 ได้ใช้งานวิจัย เป็นจุดรวมของการปฏิบัติการพัฒนาร่วมของชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีต่างๆ ทุกหน่วยงาน และประชาคมทุกระดับมีโอกาสร่วมรับผิดชอบ การแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน

4.2 กลุ่มอาชีพงานหัตถกรรมที่ทำการศึกษา หลังจากคณะวิจัยได้จัดการอบรมให้ความรู้ด้านการออกแบบ ด้วยวิธีการต่างๆ พบว่า วิถีคิด วิถีปฏิบัติเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขเข้าสู่ประตูแห่งการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งหมายรวมถึง ปัญหาการประกอบอาชีพ และปัญหาความต้องการในการประกอบอาชีพงานหัตถกรรม และพบว่า การทำงานหัตถกรรมควรมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น พัฒนาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญมาก ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านการออกแบบ ซึ่งรูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นหัวใจสำคัญของสินค้า เพราะเป็นที่ดึงดูด ความสนใจของผู้ซื้อ

นอกจากนั้นยังได้พาไปศึกษานอกสถานที่เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการออกแบบจากแหล่งเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง ทำให้เข้าใจวิธีการออกแบบมากขึ้น และยังมีการให้ความรู้ด้านการจัดการ การตลาด ทำให้กลุ่มอาชีพมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ได้ทราบปัญหาสาเหตุและรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโครงการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน คิดถูกขึ้นสู่มั่นใจจะปรับเปลี่ยนพัฒนาวิถีคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีปฏิบัติ รวมพลัง ไม่อยู่นิ่งเฉยท้อแท้แบบเดิม มีการสร้าง

แนวทางแก้ไขที่สาเหตุ มองเห็นภาพรวมของทิศทางที่จะแก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพให้มั่นคงยิ่งขึ้นได้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัดของตนเอง ทราบศักยภาพ ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่เป็นแนวทางให้เกิดโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไปโดยใช้กระบวนการคิดร่วม ทำร่วม สรุปรบทเรียนร่วมกัน

สามารถปฏิบัติได้ตามแนวทางใหม่ๆ ในด้านกลวิธี การผลิต การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ การจำหน่าย วัสดุที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชนที่จะเขียนโครงการ เพื่อขอใช้งบประมาณ โดยรู้จักการเชื่อมโยงประเด็นปัญหาความต้องการของตนเข้าสู่แผนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สังคมใหม่ สังคมแห่งการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีระบบ การทำงานร่วมกันของผู้ที่มีความสามารถแตกต่างกันและ มีการประสานงานกัน มีการขยายตัวแตกกลุ่มย่อยออกไปอีก และรวมหลายกลุ่ม เข้าเป็นเครือข่าย ระหว่าง กลุ่มที่แตกต่างสาขาอาชีพกัน สามารถเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายได้ โดยตั้งกลุ่มย่อยแยกออกมา คิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น โคมล้านนาแบบใหม่ โคมไฟแบบตั้งโต๊ะ เครื่องแต่งกายแบบใหม่ การออกแบบเดินเส้น ลวดลายแนวใหม่ การออกแบบกรอบรูปแนวใหม่เป็นได้ทดลองการผลิตรูปแบบใหม่ และทดลองตลาดใหม่ และได้องค์ความรู้ในการบริหารจัดการเครือข่ายที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น การเพิ่มกลวิธี การผลิต ความโปร่งใสตรวจสอบได้ และการจัดระบบข่าวสารข้อมูล

4.3 ภาคี (ผู้มีส่วนร่วม) หน่วยงานองค์กรอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ได้ทราบสภาพปัญหาความต้องการและข้อมูลชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และยังได้จัดกิจกรรมโดยเฉพาะทางด้านการฝึกอบรม การสาธิต การแสดงสินค้า ได้ลูกค้า หรือประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ตรงกับกิจกรรมตามความถนัดของหน่วยงาน ในอนาคต น่าจะเป็นการปรับแผนโครงการหน่วยงานให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน กลุ่มอาชีพ และ ระยะเวลา

ข้อสังเกต นักวิจัย ควรระมัดระวังที่จะดำเนินกิจกรรมไม่ให้ซ้ำซ้อนกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่นที่มีหน้าที่นั้นอยู่แล้ว เช่นการส่งเสริมการขาย การหาตลาด ให้แก่ผลผลิตที่ผลิตขึ้นมา และควรระมัดระวังการส่งเสริมการผลิตสินค้าใหม่โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดซึ่งทำให้หลายกลุ่มหลายชุมชนมุ่งผลิตของสิ่งเดียวกันทำให้สินค้าราคาต่ำลงและขายไม่ออก สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในสังคมไทย นอกจากนี้ นักวิจัย ไม่ควรเข้าร่วมปฏิบัติการให้แก่ชุมชนอย่างเบ็ดเสร็จ จนทำให้กลุ่มอาชีพไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย นักวิจัยควรพยายามสรุปรบทเรียนให้เป็นเสมือนคู่มือการดำเนินงานต่อไปในอนาคตของพื้นที่เดิม และพื้นที่อื่นในสภาพทางกายภาพ และวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก และควรสรุปหาหนทางการฝึกสร้างตัวแทนขึ้นในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการอย่างเดียวกันใน

พื้นที่ เพื่อให้เกิดความมั่นคงของทุกฝ่าย ความมั่นใจในพลังความคิด พลังกาย ภูมิปัญญา ศักยภาพของคนในชุมชนในการพัฒนาตัวเอง

5. จุดแข็งของกระบวนการทำงานวิจัย

จากการวิจัยที่ผ่านมาทำให้ได้องค์ความรู้ ที่จะนำมาพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของท้องตลาด โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ได้ระดมความคิดเห็น ความร่วมมือของทุกฝ่าย จากการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน ทำให้เข้าใจถึงความ ต้องการ ปัญหา ค้นพบอุปสรรค เพื่อนำมาวิเคราะห์ และหาหนทางแก้ไขจนได้ข้อมูลต่างๆสรุปได้ ดังต่อไปนี้

5.1 นักวิจัยได้คลุกคลีอยู่กับชาวบ้านได้ตลอดช่วงการดำเนินการวิจัยจะ สามารถทำตามกระบวนการมีส่วนร่วม ได้อย่างยืดหยุ่น ปรับตัวง่ายได้อย่างแนบเนียนเป็นธรรมชาติ ทั้งใน ด้านการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และสรุปบทเรียน

5.2 กลวิธีการคลุกคลีใน บวกกับการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะ เสียงจากกลุ่มเป้าหมาย เป็นบุคลิกภาพพิเศษของนักวิจัยชุด โครงการ ที่เหมาะสมกับโครงการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างยิ่ง

4. บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้วิธีการสร้างความเข้าใจเบื้องต้น ตามความสมัครใจร่วมคิดโดย คณะผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำ ชุมชนและภาคีต่างๆอย่างผสมผสานกลมกลืน มีการเรียนรู้จากที่ได้ปฏิบัติร่วมกันทำให้คณะผู้วิจัย ได้องค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ข้อมูล บริบทชุมชน บริบทของธุรกิจชุมชน ร่วมสรุปนิยามความหมาย ปัญหาความต้องการสาเหตุและแนวทางพัฒนาชุมชน ร่วมวิเคราะห์ ปัญหา สาเหตุ และแนวทาง พัฒนาชุมชนของตนเองได้ศักยภาพทางธรรมชาติ และภูมิปัญญา ของชุมชน ได้ศึกษาดูงานพื้นที่ ต้นแบบ กลุ่มอาชีพต้นแบบ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนการออกแบบ ขั้นตอนการผลิต การจำหน่าย และงานแสดงนิทรรศการ ชาวบ้านร่วมจัดเก็บข้อมูลของตนเอง แล้วนำมาประมวลผล และ วิเคราะห์ผลข้อมูล ปัญหา สาเหตุที่แท้จริงด้านธุรกิจชุมชน และปัญหาอื่น ๆ ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึง คือ เมื่อคณะนักวิจัยในส่วนที่เป็นอาจารย์ และนักศึกษา ซึ่งมีบทบาทเสมือนเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน ได้สิ้นสุดขั้นตอนการปฏิบัติการแล้ว บุคคล หรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้ประสานงานเป็นแกนอยู่ตรงกลาง ติดตามประเมินผล สรุปบทเรียน ทบทวนทิศทาง และปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติให้เป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาอย่างยั่งยืน

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรหาทางแก้ไขทางเศรษฐกิจในเรื่อง เครื่องอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงบริการของรัฐ และการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ แนวทางวิธีคิด และข้อมูลข่าวสาร หากมีกระบวนการเก็บข้อมูล ร่วมคิด ร่วมวางแผนมีผลต่อความต้องการปัญหาและอุปสรรคต่างๆ จะสามารถช่วยลดภาวะความเหลื่อมล้ำ การเรียนรู้ร่วมกัน สามารถสร้างสรรค์ กระบวนการพัฒนาชุมชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายได้ จึงควรมีการกำหนด โครงการระดับชาติขึ้นมาเพื่อให้เกิดกระบวนการดังกล่าว ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหา ด้านธุรกิจ ชุมชน ความยากจน ได้จริงในทุกพื้นที่ นั้นหมายถึงจะต้องสร้างด้วยการฝึกบุคลากรที่จะเข้าไปเป็น แกนกลาง ในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าว เป็นประจำ โดยไม่จำเป็นต้องสร้างทางวัดมูภาค นัก ชาวบ้านทุกชุมชนจะสามารถแก้ปัญหาของตนเองได้

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์จังหวัด ควรกำหนดให้ทุกตำบลดำเนิน กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นกระบวนการ เน้นการปฏิบัติจริงทุก ขั้นตอน ต้องไม่บีบบังคับด้านเวลา ให้ทุกพื้นที่ดำเนินโครงการให้สำเร็จตามเงื่อนไขเวลาเดียวกัน หรือตามระบบการใช้งบประมาณ เนื่องจากการขับเคลื่อนแบบนี้ต้องอาศัยความสมัครใจของทุกคน ในพื้นที่เป็นตัวหลัก และการตระหนัก ที่จะต้องปรับวิธีคิด วิธีปฏิบัติของตนเอง ซึ่งจะได้จากการ เรียนรู้ และการปฏิบัติจริงร่วมกัน ไม่ใช่ทำตามคำสั่งจากเบื้องบนที่ทำให้โครงการให้เสร็จ ตาม เงื่อนไขเวลาของการใช้งบประมาณของรัฐ หลังจากนั้น จะสามารถนำเอาแผนของทุกชุมชนมา ประกอบกัน พิจารณาเป็นแผนของอำเภอ จังหวัด และสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นยุทธศาสตร์ที่จะก้าวเดินไปของจังหวัด และร่วมปฏิบัติการทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เจ้าของชุมชน ตามยุทธศาสตร์จังหวัดที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนด

4.3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ผลจากการวิจัย จำเป็นจะต้องมีแกนนำที่ได้รับการยอมรับ นับถือ จากชุมชน เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการในชุมชน เป็นการแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น คณะ นักวิจัย อาจารย์ และนักศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีกลวิธีคัดสรร ผู้ที่เหมาะสมกับบทบาทนี้ และคอย ให้โอกาสให้ท่านเหล่านั้นมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความคิดเห็น และปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และ เป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนต่อไป ส่วนทางด้านคณะอาจารย์ ก็ไม่ควรลืมพลังของคนหนุ่มสาว นักศึกษา จากมหาวิทยาลัย และหนุ่มสาวภายในชุมชนด้วย ต้องพยายามสร้างโอกาสให้เขาได้คิด ได้ทำ ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติการ จะเป็นทั้งการสร้างผู้นำที่ดีแก่ชุมชนสังคมท้องถิ่นในอนาคต และป้องกันปัญหาวัยรุ่นได้ในเวลาเดียวกัน

4.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อ แก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงกับหลายฝ่ายหลายหน่วยงาน หลายปัจจัยจะมีผลดีต้องอาศัย นักวิจัยที่ต้องคลุกคลี คิด ทำ และสรุปบทเรียนเป็นระยะร่วมกับชาวบ้านในชุมชนนั้นหมายถึง

นักวิจัยจากมหาวิทยาลัย ในท้องถิ่น ที่ควรมาจากหลายสาขาวิชาด้วยกัน เช่น สาขาศิลปกรรม สาขา
สังคมวิทยามานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ วิชาทางด้านการพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการ การตลาด
การประชาสัมพันธ์ สาขาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสาขาสังแวดล้อม เป็นต้น

